

Kul Hakkının Önemi Nedir ve İhlali Durumunda Nasıl Ödenir?

22 Nisan 2025

İslam'ın üzerinde hassasiyetle durduğu temel kavramlardan birisi hak kavramıdır. İslam, bütün canlılara ait hakları tespit ve tarif edip sınırlarını belirledikten sonra her bir hak sahibine hakkının verilmesini emretmiş; hak ihlali anlamına gelecek her türlü davranışı da yasaklamıştır. Bu hakların başında kul hakkı gelmektedir. Nitekim Allah Teâlâ insanoğlunu en güzel biçimde yaratmış ve mükerrem kılmıştır. (el-İsrâ 17/70; et-Tîn 95/4) Bundan dolayı İslam'da ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, dini, konumu ne olursa olsun insanların hakları dikkate alınmış ve gözetilmiştir. Resûlullah (s.a.s.) veda hutbesinde; "Ey insanlar!

Sizin canlarınız, mallarınız ırz ve namuslarınız, rabbinize kavuşuncaya kadar dokunulmazdır." (Buhârî, Hac, 132 [1739, 1741]) buyurmuş; kul haklarını ihlal eden kişinin âhirette hüsrana uğrayacağını haber vermiştir. (bk. Müslim, Birr, 59 [2581]) Dolayısıyla İslam'da kul haklarına riâyet, İslam'ı anlama ve özümseme göstergelerinden olup dünya ve âhîret saâdetine ulaştıran temel vesilelerden birisidir. Kul hakkı ihlali durumunda; haksızlığın gecikmeden giderilmesi, hak sahibi ile helalleşilmesi ve bu günahı tövbe istiğfar edilmesi gerekir.

Zira Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Kim din kardeşinin şeref, onur ve haysiyetine veya malına yönelik bir haksızlık yapmışsa altın ve gümüşün fayda vermeyeceği kıyamet günü gelmeden önce o kimseyle helalleşsin. Aksi takdirde yaptığı zulüm miktarınca sevaplarından alınarak hak sahibine verilir. Şayet sevabı yoksa hakkına girdiği kişinin günahlarından alınarak kendisine yüklenir." (Buhârî, Mezâlim, 10 [2449]) Mallarla ilgili kul hakkı ihlali durumunda; mevcutsa söz konusu malın kendisi, yoksa bedeli hak sahibine verilmelidir. Hak sahibinin hayatta olmaması hâlinde ise mirasçılarına teslim edilmelidir.

Malın sahibi bilinmiyor veya kendisine ulaşmak mümkün olmuyorsa söz konusu mal veya bedeli hak sahibi adına fakirlere ya da hayır kurumlarına verilmelidir. Ayrıca yapılan bu hatadan dolayı samimi bir şekilde tövbe edip Allah'tan af ve mağfiret dilenmelidir. Hak ihlali; hakaret etme, küfür, yalan, gıybet, iftira, alay, istihza, rencide etme gibi insanın onur ve haysiyetine yönelikse bu durumda yapılması gereken, ortaya çıkan zarar ve mağduriyeti gidermek ve hak sahibiyle helalleşmektir. Buna imkân bulunmadığı durumlarda ise samimi bir tövbeden sonra hak sahibine hayır dua edilmeli, onun namına hayır hasenat yapılarak bu vebalden kurtulmaya çalışılmalıdır.

Bu şekilde bir yol izlemenin manevî içerikli kul haklarına keffâret olabileceği bazı âlimler tarafından dile getirilmiştir. (İbn Teymiyye, el-Fetâvâ'l-kübrâ, 1/113)